2019 m. gruodžio 19 d., ketvirtadienis

P9_TA(2019)0108

Rusijos „užsienio agentų“ įstatymas

2019 m. gruodžio 19 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl Rusijos įstatymo dėl „užsienio agentų“ (2019/2982(RSP))

(2021/C 255/09)

Europos Parlamentas,

— atsižvelgdamas į ankstesnes savo rezoliucijas dėl Rusijos ir dėl ES ir Rusijos santykių,

— atsižvelgdamas į Europos išorės veiksmų tarnybos (EIVT) atstovo spaudai 2019 m. lapkričio 23 d. pareiškimą dėl „užsienio agentų“ įstatymo pakeitimų Rusijos Federacijoje ir 2017 m. lapkričio 26 d. pareiškimą dėl Rusijos įstatymo, pagal kurį užsienio žiniasklaidos įmones leidžiama registruoti kaip „užsienio agentes“,

— atsižvelgdamas į 2019 m. gruodžio 11 d. ES delegacijos Europos Taryboje pareiškimą dėl „užsienio agentų“ įstatymo pakeitimų Rusijos Federacijoje,

— atsižvelgdamas į Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją, ypač į jos 19 straipsnį dėl teisės į nuomonės ir saviraiškos laisvę ir 20 straipsnį dėl teisės jungtis į asociacijas ir teisės laisvai rinktis į taikius susirinkimus,

— atsižvelgdamas į Jungtinių Tautų deklaraciją dėl žmogaus teisių gynėjų, ypač į jos 13 straipsnį dėl asociacijų laisvės,

— atsižvelgdamas į Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą (TPPTP), ypač į jo 22 straipsnį dėl asociacijų laisvės,

— atsižvelgdamas į Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją (Europos žmogaus teisių konvencija),

— atsižvelgdamas į Europos žmogaus teisių konvenciją ir jos protokolus, ypač į jos 10 straipsnį dėl teisės į saviraiškos laisvę ir 11 straipsnį dėl teisės į susirinkimų ir asociacijų laisvę,

— atsižvelgdamas į Europos Sąjungos gaires dėl žmogaus teisių gynėjų,

— atsižvelgdamas į Rusijos Federacijos Konstituciją, ypač į jos 2 skyrių dėl piliečių teisių ir laisvių,

— atsižvelgdamas į 2019 m. lapkričio 20 d. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) atstovo žiniasklaidos laisvės klausimais pareiškimą,

— atsižvelgdamas į 2013 m. liepos 15 d. Europos Tarybos žmogaus teisių komisaro nuomonę „Rusijos Federacijos teisės aktai dėl nekomercinių organizacijų, atsižvelgiant į Europos Tarybos standartus“ ir į jo atnaujintą nuomonę „Teisėkūra ir teismo praktika nekomercinių organizacijų atžvilgiu Rusijos Federacijoje, atsižvelgiant į Europos Tarybos standartus: naujausi duomenys“, paskelbtą 2015 m. liepos 9 d.,

— atsižvelgdamas į 2014 m. birželio 27 d. Europos demokratijos per teisę komisijos (Venecijos komisija) nuomonę dėl Federalinio įstatymo dėl nekomercinių organizacijų (toliau – įstatymas dėl „užsienio agentų“), 2016 m. birželio 13 d. nuomonę dėl Rusijos federalinio įstatymo Nr. 129-FZ (dėl nepageidaujamos užsienio ir tarptautinių nevyriausybinių organizacijų veiklos) ir 2019 m. kovo 18 d. Venecijos komisijos ataskaitą dėl asociacijų finansavimo,

— atsižvelgdamas į Darbo tvarkos taisyklių 144 straipsnio 5 dalį ir 132 straipsnio 4 dalį,

A. kadangi teisė į minties ir žodžio laisvę, teisė jungtis į asociacijas ir teisė laisvai rinktis į taikius susirinkimus yra įtvirtintos Rusijos Federacijos Konstitucijoje;

B. kadangi Rusijos Federacija yra pasirašiusi Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją ir Europos žmogaus teisių konvenciją, ji taip pat yra Europos Tarybos narė, taigi įsipareigojo laikytis tarptautinių standartų ir principų, kuriais reglamentuojama teisinė valstybė ir žmogaus teisės ir pagrindinės laisvės;

C. kadangi 2012 m. liepos mėn. Rusijos parlamentas priėmė įstatymą dėl „užsienio agentų“, pagal kurį reikalaujama, kad Rusijos NVO užsiregistruotų Rusijos Federacijos teisingumo ministerijoje kaip „užsienio agentų funkcijas atliekančios organizacijos“, jei jos gauna finansavimą iš užsienio ir vykdo veiklą, kuri apytiksliai apibūdinama kaip „politinė veikla“; kadangi 2014 m. birželio mėn. įstatymas buvo iš dalies pakeistas, kad Teisingumo ministerija galėtų savo iniciatyva registruoti NVO kaip „užsienio agentus“; kadangi 2017 m. lapkričio mėn. įstatymo taikymo sritis buvo išplėsta, kad bet kokia užsienio žiniasklaidos įmonė, tiesiogiai ar netiesiogiai gaunanti finansavimą iš užsienio, galėtų būti laikoma „užsienio agente“;

D. kadangi Rusijos parlamentas 2019 m. lapkričio 21 d. patvirtino naujausias įstatymo dėl „užsienio agentų“ pataisas ir taip praplėtė sąvoką „užsienio agentai“ ir į ją įtraukė privačius asmenis, įskaitant tinklaraštininkus ir nepriklausomus žurnalistus, o Prezidentas Vladimiras Putinas 2019 m. gruodžio 2 d. pasirašė naują įstatymą; kadangi šiame įstatyme numatyti specialūs reikalavimai dėl publikacijų registracijos, apskaitos ir žymėjimo, o šių reikalavimų nesilaikymas traktuojamas kaip nusikalstama veika, be kita ko, numatyta galimybė nustatyti sankcijas, skiriant administracines baudas ar iki dviejų metų trukmės laisvės atėmimo bausmę;

E. kadangi pagal šį įstatymą rusai ir užsieniečiai, bendradarbiaujantys su užsienio agentais įvardintais naujienų centrais ar platinantys tokių centrų turinį, taip pat įvardijami kaip „užsienio agentai“, taip stigmatizuojant žurnalistus, jų šaltinius ar netgi tuos asmenis, kurie dalijasi informacija socialiniuose tinkluose, užsienio agentais ir tokiu būdu gali kilti savicenzūros grėsmė ir tokie asmenys gali būti atgrasomi ne tik nuo publikacijų rengimo, bet ir nuo dalijimosi jomis;

F. kadangi Rusijos įstatymas dėl „užsienio agentų“ pažeidžia Europos žmogaus teisių konvenciją – Europos Tarybos tarptautinį susitarimą, kuriuo, be kita ko, ginamos žodžio ir žiniasklaidos laisvės; kadangi Rusija dėl šios priežasties nevykdo savo, kaip Europos Tarybos narės, prievolių; kadangi Europos Tarybos žmogaus teisių komisaras šį įstatymą pasmerkė kaip nesuderinamą su tarptautiniais ir Europos žmogaus teisių standartais; kadangi įstatymu dėl „užsienio agentų“ pažeidžiami Rusijos, kaip ESBO narės ir Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją pasirašiusios valstybės, įsipareigojimai; kadangi ES tikisi, kad Rusijos Federacija – nuolatinė Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos narė – laikysis visų prisiimtų tarptautinių įsipareigojimų;

G. kadangi įvairios žmogaus teisių gynimo organizacijos ir NVO, pavyzdžiui, organizacijos „Amnesty International“ ir „Human Rights Watch“, mano, kad pakeistas įstatymas turės žalingą poveikį ir taip jau suvaržytai nepriklausomos žurnalistikos aplinkai Rusijoje ir toliau ribos žodžio laisvę; kadangi įstatymas nukreiptas prieš kokybišką žiniasklaidą, kuriai įtakos nedaro vyriausybinės ar provyriausybinės struktūros ir kuri bendradarbiauja su daug Rusijos korespondentų visoje šalyje ir dažnai yra vienintelis patikimos informacijos šaltinis ir alternatyva valstybinei žiniasklaidai atokiuose regionuose, taip trukdant jos darbui ir galimybei gauti nešališką informaciją iš žiniasklaidos;

H. kadangi teisės aktais nustatyti suvaržymai ir tikslinis persekiojimas remiantis šiuo įstatymu dėl „užsienio agentų“ Rusijoje pastaraisiais mėnesiais įgavo represiškesnį pavidalą ir dėl to buvo apribota žiniasklaidos ir pilietinės visuomenės galimybė gauti nepriklausomą finansavimą, taip pakenkiant jų reputacijai ir trukdant užsiimti veikla, ribojant galimybes naudotis pagrindinėmis teisėmis ir sumažinant veiksmų erdvę nepriklausomiems, kitokią nuomonę turintiems veikėjams Rusijoje;

I. kadangi „užsienio agentų“ įstatymas yra platesnės kampanijos, kuria siekiama nuslopinti kitokią nuomonę turinčią, opozicinę ir pilietinę visuomenę visoje Rusijoje, dalis; kadangi Rusijos nepriklausomos pilietinės visuomenės erdvė mažėja ir taip atsiranda daugiau galimybių kurtis priklausomoms vyriausybės kuriamoms nevyriausybinėms organizacijoms; kadangi Rusijos vyriausybė priklausomas vyriausybės kuriamas nevyriausybines organizacijas pasitelkia siekdama populiarinti savo pačios politiką, sykiu išlaikant nepriklausomos pilietinės visuomenės įvaizdį;

2019 m. gruodžio 19 d., ketvirtadienis

J. kadangi įstatymo dėl „užsienio agentų“ taikinys – daugelis NVO; kadangi, remiantis šiuo įstatymu, iš viso 80 NVO yra laikomos užsienio agentais, įskaitant beveik visas svarbiausias žmogaus teisių srityje dirbančias NVO Rusijoje; kadangi 49 Rusijos NVO Europos Žmogaus Teisių Teismui yra pateikusios ieškinius, teigdamos, kad įstatymu dėl „užsienio agentų“ pažeidžiamos tam tikros žmogaus teisės, be kita ko, teisė į žodžio laisvę ir susirinkimų laisvę, ir protestuoja dėl įstatymo kokybės ir jų persekiojimo, joms neužsiregistravus užsienio agentais, taip pat dėl pernelyg didelės valstybės kontrolės;

K. kadangi daugybė organizacijų, dirbančių aplinkos apsaugos srityje, nuo 2014 m. buvo priverstinai įrašytos į užsienio agentų sąrašą, nepaisant Rusijos Konstitucinio Teismo sprendimo, kuriame aiškiai nurodyta, kad aplinkosaugos srities subjektai nepriklauso šio įstatymo taikymo sričiai; kadangi daugelis atitinkamų subjektų, nenorėdami būti įvardytais užsienio agentais, nutraukė veiklą arba negalėjo sumokėti baudų;

L. kadangi per pastarąjį dešimtmetį pasaulyje pastebima nerimą kelianti tendencija, kai vis daugiau valstybių priima ir naudoja teisės aktus siekdamos riboti teisę į saviraiškos laisvę, kuri apima laisvę gauti ir skleisti informaciją ir idėjas be valdžios institucijų kišimosi ir peržengiant visas sienas, apima susirinkimų ir asociacijų laisvę ir yra naudojama siekiant trukdyti pilietinės visuomenės organizacijų ir asmenų darbui;

M. kadangi Europos Žmogaus Teisių Teismas keliuose savo sprendimuose pabrėžė, kad NVO vykdomas viešosios priežiūros vaidmuo yra labai svarbus demokratinei visuomenei ir tokios pat svarbos kaip žiniasklaidos vaidmuo;

N. kadangi teisėtas tikslas užtikrinti užsienio finansavimą gaunančių NVO skaidrumą negali pateisinti priemonių, kuriomis ribojama NVO, veikiančių demokratijos, žmogaus teisių ir teisinės valstybės srityje, veikla;

1. ragina Rusijos valdžios institucijas nedelsiant panaikinti įstatymą dėl „užsienio agentų“ ir suderinti galiojančius teisės aktus su Rusijos Konstitucija ir įsipareigojimais pagal tarptautinę teisę; primygtinai ragina Rusijos Federaciją nustoti sąmoningai kurti pilietinei visuomenei priešišką aplinką ir atitinkamai pasmerkti atvejus, kai įstatymu dėl „užsienio agentų“ naudojamasi kaip priemone siekiant persekioti ir slopinti pilietinės visuomenės organizacijas, bendradarbiaujančias su tarptautiniais paramos teikėjais ar reiškiančias politines pažiūras;

2. smerkia neseniai patvirtintas įstatymo dėl „užsienio agentų“ pataisas, kuriomis gerokai išplečiama įstatymo taikymo sritis ir suteikiama galimybė pavienius asmenis stigmatizuoti kaip „užsienio agentus“, taip pažeidžiant jų žmogaus teises, visų pirma saviraiškos ir asociacijų laisvę, ir jų, kaip piliečių, teises, apribojant jų įsipareigojimą veikti Rusijos pilietinės visuomenės labui ir indėlį į ją ir keliant pavojų jų asmeniniam saugumui dėl uždedamos stigmos;

3. smerkia nuolatines Rusijos valdžios institucijų pastangas apriboti diskusijas internete ir realiame gyvenime, taip pat nepriklausomą žurnalistiką; primena joms, kad žodžio laisvė yra pagrindinė žmogaus teisė, kuri stiprina visas kitas žmogaus teises ir sudaro sąlygas visuomenei vystytis ir daryti pažangą; ragina Rusijos Federaciją pripažinti teigiamą gyvybingos ir aktyvios pilietinės visuomenės indėlį į demokratijos ir visuomenės būklę;

4. mano, kad šiuo įstatymu ir pernelyg dažnu baudų ir teismo procedūrų taikymu žiniasklaidai, žmogaus teisių organizacijoms ir pilietinei visuomenei yra sąmoningai siekiama, kad jos būtų priverstos daug savo išteklių skirti baudoms ir teisinės gynybos išlaidoms apmokėti ir taip apriboti saviraiškos laisvę; yra labai susirūpinęs dėl tikslingų išpuolių prieš žmogaus teisių organizacijas ir gynėjus, nes tai prisideda prie žmogaus teisių padėties blogėjimo Rusijoje; smerkia, be kita ko, istoriškai svarbaus judėjimo „Už žmogaus teises“ likvidavimą;

5. reiškia susirūpinimą dėl rizikos, kad pagal įstatymą gali būti selektyviai taikomasi į konkrečius asmenis, visų pirma nepriklausomus žurnalistus ir politinės opozicijos aktyvistus, nes nėra aiškių kriterijų ir yra teisinio netikrumo dėl jo taikymo paprastiems piliečiams priežasčių ir pasekmių; ragina Rusijos valdžios institucijas sukurti aiškią, darnią, nuoseklią ir Europos bei tarptautinius standartus atitinkančią nekomercinių organizacijų (NVO) veiklai taikomą sistemą, visų pirma naudojant aiškias apibrėžtis, vengiant menkinančios kalbos, tokios kaip „užsienio agentai, ir diskriminacinių teisinių nuostatų, susijusių su finansavimo šaltiniais, ir užkertant kelią NVO, žiniasklaidos ir tinklaraštininkų arba pavienių NVO ar

žiniasklaidos veiklą vykdančių asmenų baudžiamajam persekiojimui; reiškia susirūpinimą dėl to, kad vyriausybės organizuotos NVO išstumia nepriklausomas pilietinės visuomenės organizacijas; susirūpinęs atkreipia dėmesį konkrečiai į Anastasijos Ševčenkos padėtį Rostove prie Dono;

6. griežtai prieštarauja Rusijos valdžios institucijų metodams, pagal kuriuos valstybės galios naudojamos siekiant suvaržyti saviraiškos ir žodžio laisvę ir taip pakurstyti baimę visuomenėje; ragina Rusijos valdžios institucijas remti žiniasklaidos kanalų, įskaitant Rusijos valstybinėms įmonėms priklausančius kanalus, nešališkumą ir gerinti žurnalistų saugumą ir darbo aplinką Rusijoje, be kita ko, gerinant jų profesinius įgūdžius – pasinaudojant esamomis tarptautinėmis programomis; pabrėžia, kad reikia užtikrinti veiksmingas teisių gynimo procedūras žurnalistams, kurių laisvei dirbti buvo iškilusi grėsmė, siekiant išvengti vidinės cenzūros;

7. giria visus asmenis ir organizacijas, kurie vis dar vykdo teisėtą ir taikų darbą žmogaus teisių srityje, nepaisant to, kad jie yra represijų taikiniai, ir reiškia paramą jiems; primygtinai ragina Rusijos valdžios institucijas nutraukti pilietinės visuomenės, žiniasklaidos, žmogaus teisių organizacijų ir gynėjų persekiojimą, bauginimą ir išpuolius prieš juos; smerkia tai, kad Rusijos valdžios institucijos neapsaugo šių subjektų nuo trečiųjų asmenų išpuolių, priekabiavimo ir bauginimo arba nešališkai netiria tokių išpuolių prieš juos;

8. pažymi, kad Rusijos „užsienio agentų“ žiniasklaidos registre yra 10 įrašų, kurie visi susiję su „Radio Free Europe“ arba „Voice of America“; primena, kad Rusijos vyriausybė kritikavo kitą užsienio žiniasklaidą dėl to, kad ji pranešė apie šalyje vykusias demonstracijas;

9. tikisi, kad Komisijos pirmininkės pavaduotojas ir Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai, Taryba ir Komisija savo kontaktuose, susitikimuose ir bendraujant su Rusijos atstovais, įskaitant aukščiausio lygio atstovus, parodys savo susirūpinimą ir kels klausimų dėl įstatymo dėl „užsienio agentų“, ir prašo jų pranešti Parlamentui apie pasikeitimus nuomonėmis su Rusijos valdžios institucijomis;

10. pakartoja savo raginimą Komisijai, EIVT ir valstybėms narėms toliau atidžiai stebėti žmogaus teisių padėtį Rusijos Federacijoje ir ragina ES delegaciją Rusijoje ir valstybių narių ambasadas toliau stebėti pilietinės visuomenės organizacijų ir aktyvistų bylas teismuose; be to, ragina Komisijos pirmininkės pavaduotoją ir Sąjungos vyriausiąjį įgaliotinį užsienio reikalams ir saugumo politikai ir EIVT užtikrinti, kad asmenų, patrauktų baudžiamojon atsakomybėn dėl politinių priežasčių, atvejai būtų keliami bendraujant su Rusijos valdžios institucijomis ir kad Rusijos atstovų būtų oficialiai prašoma atsakyti į klausimus apie šiuos atvejus; prašo Komisijos pirmininkės pavaduotoją ir Sąjungos vyriausiąjį įgaliotinį užsienio reikalams ir saugumo politikai ir EIVT pranešti Parlamentui apie pasikeitimus nuomonėmis su Rusijos valdžios institucijomis;

11. ragina Komisijos pirmininkės pavaduotoją ir Sąjungos įgaliotinį užsienio reikalams ir saugumo politikai išnaudoti kiekvieną galimybę paremti pilietinę visuomenę, propaguojančią demokratines vertybes, teisinę valstybę, pagrindines laisves ir žmogaus teises Rusijoje, ir stiprinti žmonių tarpusavio ryšius su Rusijos piliečiais;

12. prašo ES valstybių narių iškelti įstatymo dėl „užsienio agentų“ klausimą Europos Tarybos institucijose, visų pirma Ministrų komitete ir Europos Tarybos Parlamentinėje Asamblėjoje (PACE); prašo Venecijos komisijos išnagrinėti iš dalies pakeistą įstatymą dėl „užsienio agentų“ ir pateikti teisinę nuomonę ir atitinkamas rekomendacijas; ragina Rusijos valdžios institucijas visapusiškai įgyvendinti visas Europos Tarybos Venecijos komisijos rekomendacijas, laikantis Rusijos tarptautinių įsipareigojimų šioje srityje; ragina ES valstybes nares ESBO forumuose nuolat daryti spaudimą Rusijos valdžios institucijoms laikytis ESBO reikalavimų dėl žmogaus teisių, demokratijos, teisinės valstybės ir teismų nepriklausomumo;

13. ragina ES toliau raginti Rusiją panaikinti arba iš dalies pakeisti visus įstatymus, kurie neatitinka tarptautinių standartų; ragina vyriausiąjį įgaliotinį ir Komisijos pirmininkės pavaduotoją parengti naują išsamią ES ir Rusijos strategiją, kuria būtų siekiama stiprinti taiką ir stabilumą; dar kartą patvirtina, kad bet koks dialogas turėtų būti grindžiamas tvirtais principais, įskaitant tarptautinės teisės laikymąsi ir Rusijos kaimyninių šalių teritorinį vientisumą; pabrėžia, kad Rusijai taikomos sankcijos gali būti panaikintos tik tada, kai Rusija visiškai įvykdys savo įsipareigojimus;

14. paveda Pirmininkui perduoti šią rezoliuciją Komisijos pirmininkės pavaduotojui ir Sąjungos vyriausiajam įgaliotiniui užsienio reikalams ir saugumo politikai, Tarybai, Komisijai, valstybių narių vyriausybėms ir parlamentams, Europos Tarybai, Jungtinių Tautų vyriausiajam žmogaus teisių komisarui, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijai ir Rusijos Federacijos prezidentui, vyriausybei ir parlamentui.